

LBRIS

We know
books

Ștefan Deaconu

Drept constituțional

Ediția 6

- revăzută și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2025

Cuprins

Abrevieri.....	XV
Introducere.....	XVII
Capitolul I. Dreptul constituțional – ramură principală a dreptului.....	1
Obiectivele de învățare ale Capitolului I.....	1
Secțiunea 1. Noțiunea de drept.....	1
§1. Drept obiectiv. Drept subiectiv	3
§2. Drept pozitiv. Drept natural.....	3
Secțiunea a 2-a. Ramurile de drept.....	4
§1. Drept public. Drept privat	4
§2. Criterii de diferențiere.....	4
§3. Importanța delimitării	5
Secțiunea a 3-a. Fundamentele dreptului	6
§1. Morala	6
§2. Religia	7
§3. Politica	7
Secțiunea a 4-a. Definiția dreptului constituțional	8
Secțiunea a 5-a. Locul dreptului constituțional în sistemul de drept.....	9
Secțiunea a 6-a. Apariția dreptului constituțional ca disciplină de studiu.....	11
Rezumat	12
Bibliografie	13
Capitolul II. Izvoarele dreptului constituțional și raporturile de drept constituțional	15
Obiectivele de învățare ale Capitolului II	15
Secțiunea 1. Izvoarele dreptului constituțional	15
§1. Constituția	16
§2. Legea.....	16
§3. Actele normative cu putere de lege.....	17
§4. Tratatul internațional.....	17
§5. Regulamentele de organizare și funcționare a Parlamentului	18
§6. Tradițiile și practicile constituționale	18
§7. Jurisprudența.....	19
§8. Doctrina	19
Secțiunea a 2-a. Raporturile juridice de drept constituțional	20
§1. Noțiune.....	20
§2. Caracteristici	20
§3. Elemente	21
§4. Subiectele raporturilor juridice de drept constituțional	21
4.1. Subiectele colective.....	22
4.2. Subiectele individuale	23

§5. Conținutul raporturilor juridice de drept constituțional.....	24
5.1. Specificul normelor juridice de drept constituțional	24
§6. Obiectul raporturilor de drept constituțional.....	25
Rezumat	26
Bibliografie	27
Capitolul III. Teoria constituției.....	28
Obiectivele de învățare ale Capitolului III	28
Secțiunea 1. Noțiunea de constituție	28
§1. Constituție în sens material	29
§2. Constituție în sens formal.....	30
Secțiunea a 2-a. Definiția juridică dată constituției.....	30
Secțiunea a 3-a. Apariția constituției.....	32
§1. Constituția cutumiară.....	34
§2. Constituția scrisă.....	34
Secțiunea a 4-a. Adoptarea constituției	36
§1. Puterea constituantă.....	36
§2. Diferite forme de constituție.....	37
2.1. Charta concedată (Octroyée).....	37
2.2. Statutul	37
2.3. Pactul.....	38
2.4. Convenția	38
2.5. Constituția referendară	39
2.6. Constituția parlamentară.....	39
Secțiunea a 5-a. Modificarea (revizuirea) constituției.....	40
§1. Ce este modificarea (revizuirea) constituției	40
§2. Cine poate modifica (revizui) o constituție.....	42
§3. Constituții flexibile și constituții rigide.....	42
Secțiunea a 6-a. Suspendarea constituției	43
§1. Noțiune.....	43
§2. Clasificare	44
Secțiunea a 7-a. Abrogarea constituției.....	44
§1. Noțiune.....	44
§2. Clasificare	45
Secțiunea a 8-a. Conținutul normativ al constituției	45
§1. Aspecte generale.....	45
§2. Raportul dintre constituție și religie	47
Rezumat	53
Bibliografie	55
Capitolul IV. Supremația constituției	57
Obiectivele de învățare ale Capitolului IV	57
Secțiunea 1. Concept.....	57
Secțiunea a 2-a. Justiția constituțională, garanție a supremației constituției.....	59
§1. Ce este justiția constituțională.....	59
§2. Reguli speciale aplicabile justiției constituționale	60
§3. Dialogul dintre instanțele care fac justiție constituțională.....	61
§4. Ce reprezintă dialogul dintre instanțele ce fac justiție constituțională	62

Secțiunea a 3-a. Teoria generală a controlului constituționalității legilor	63
§1. Apariția controlului de constituționalitate a legilor	63
1.1. Cauzele apariției	64
1.2. Istoricul apariției controlului de constituționalitate	64
§2. Noțiunea controlului de constituționalitate a legilor	70
§3. Definiția controlului de constituționalitate a legilor	70
§4. Fundamentarea științifică a controlului constituționalității legilor	70
4.1. Pe baza principiului separației puterilor în stat	70
4.2. Pe baza principiului legalității	71
4.3. Pe baza principiului supremației constituției	71
§5. Obiectul controlului constituționalității legilor	71
5.1. Legile	71
5.2. Proiectele de lege	72
5.3. Actele cu forță juridică echivalentă legii	72
5.4. Tratatul internațional	72
5.5. Regulamentele de organizare și funcționare a Parlamentului	73
5.6. Hotărârile Parlamentului	73
§6. Clasificarea controlului de constituționalitate a legilor	73
6.1. În raport cu momentul (timpul) exercitării controlului	74
6.2. În raport de organele cărora le este încredințat controlul	74
6.3. În raport de modul de exercitare	75
6.4. În raport de criteriul înscrierii în constituție	76
6.5. În funcție de modelul justiției constituționale utilizate	76
6.6. După efectele pe care le produce	78
§7. Consecințele controlului constituționalității legilor	79
7.1. Asigurarea principiului legalității	79
7.2. Asigurarea supremației constituției	79
7.3. Înlăturarea normelor juridice contrare prevederilor constituționale	79
Rezumat	80
Bibliografie	81

Capitolul V. Dezvoltarea constituțională a României..... 83

Obiectivele de învățare ale Capitolului V	83
Secțiunea 1. Perioada preconstituțională (1740-1860)	83
§1. Constituția Principelui Constantin Mavrocordat din 7 februarie 1741	84
§2. Supplex Libellus Valachorum din 1792	85
§3. Constituția „Cărvunilor” din 13 septembrie 1822	85
§4. Regulamentele Organice din Valahia (Țara Românească) din 1831 și Moldova din 1832	85
§5. Proiectul de Constituție elaborat de Ion Câmpineanu la 5 noiembrie 1838	85
§6. Proiectul de Constituție pentru Moldova elaborat de Mihail Kogălniceanu în 1848	86
§7. Proiectul de Constituție a Principatelor Unite Moldova și Țara Românească	86
Secțiunea a 2-a. Perioada formării statului român modern (1860-1940)	87
§1. Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris	87
§2. Constituția din 1866	88

§3. Constituția din 1923	90
§4. Constituția din 1938	92
Secțiunea a 3-a. Perioada celui de-al Doilea Război Mondial	93
§1. Decretul regal nr. 1626 din 31 august 1944 pentru fixarea drepturilor românilor în cadrele Constituțiunii din 1866, cu modificările Constituției din 29 martie 1923	93
§2. Decretul-lege nr. 1849 din 10 octombrie 1944 privind adăugirea de alineat nou la finele art. IV din înaltul Decret regal nr. 1626 din 31 august 1944	93
§3. Legea nr. 86 din 6 februarie 1945 pentru Statutul naționalităților minoritare	94
§4. Legea nr. 187 din 23 martie 1945 pentru înfăptuirea reformei agrare	94
§5. Legea nr. 260 din 31 martie 1945 pentru legislația aplicabilă în Transilvania de Nord, precum și drepturile dobândite în acest teritoriu, în timpul ocupării ungare	94
§6. Legea nr. 261 din 2 aprilie 1945 pentru reglementarea cetățeniei locuitorilor din Ardealul de Nord	95
§7. Legea nr. 312 din 24 aprilie 1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război	95
§8. Decretul nr. 2218 din 15 iulie 1946 privind exercitarea puterii legislative	95
§9. Legea nr. 363 din 30 decembrie 1947 pentru constituirea Statului Român în Republică Populară Română	96
Secțiunea a 4-a. Perioada constituțiilor socialiste (1948-1989)	96
§1. Constituția Republicii Populare Române din 13 aprilie 1948	97
§2. Constituția Republicii Populare Române din 24 septembrie 1952	98
§3. Constituția Republicii Socialiste România din 21 august 1965	99
Secțiunea a 5-a. Perioada actelor constituționale (1989-1991)	100
§1. Decretul-lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale	101
§2. Decretul-lege nr. 8 din 31 decembrie 1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și a organizațiilor obștești în România	102
§3. Decretul-lege nr. 10 din 31 decembrie 1989 privind constituirea, organizarea și funcționarea Guvernului României	103
§4. Decretul-lege nr. 81 din 9 februarie 1990 privind Consiliul Provizoriu de Uniune Națională	103
§5. Decretul-lege nr. 92 din 14 martie 1990 pentru alegerea Parlamentului și a Președintelui României	104
Secțiunea a 6-a. Constituția din 1991	104
§1. Conținutul Constituției	104
§2. Revizuirea Constituției din anul 2003	106
Rezumat	108
Bibliografie	109

Capitolul VI. Constituționalizarea dreptului	110
Obiectivele de învățare ale Capitolului VI	110
Secțiunea 1. Procesul de constituționalizare a dreptului	110

§1. Noțiune.....	110
§2. Factorii constituționalizării dreptului	111
§3. Consecințele constituționalizării dreptului.....	111
Secțiunea a 2-a. Constituție și constituționalism la nivelul Uniunii Europene	112
§1. Noțiunea de „constituție” și cea de „constituționalism”	112
§2. Distincția dintre „constituție” și „constituționalism”	113
§3. Fenomenul de „constituționalism” de la nivelul Uniunii Europene.....	113
§4. Natura juridică a Uniunii Europene	114
Secțiunea a 3-a. Raporturile dintre ordinea juridică a Uniunii Europene și cea națională.....	115
§1. Ordinea juridică a Uniunii Europene	115
§2. Autonomia ordinii juridice a Uniunii Europene	116
§3. Raportul dintre ordinea juridică națională și cea a Uniunii Europene	117
Rezumat	120
Bibliografie	120

Capitolul VII. Cetățenia română..... 122

Obiectivele de învățare ale Capitolului VII.....	122
Secțiunea 1. Noțiunea de cetățenie.....	122
Secțiunea a 2-a. Noțiunea de naționalitate	123
Secțiunea a 3-a. Natura juridică a cetățeniei	125
§1. Cetățenia văzută ca element al statului	126
§2. Cetățenia văzută ca un raport juridic.....	126
§3. Cetățenia văzută ca un raport juridic de „supușenie”	126
§4. Cetățenia văzută ca un contract.....	126
§5. Cetățenia văzută ca statut juridic al persoanei	127
§6. Cetățenia văzută ca însăși capacitatea juridică a persoanei	127
§7. Cetățenia este parte a capacității juridice a persoanei.....	127
Secțiunea a 4-a. Evoluția istorică a noțiunii de cetățenie în România.....	127
§1. Codul civil din 1864	127
§2. Legea nr. 28 din februarie 1924 privind cetățenia	128
§3. Legea nr. 33 din 1939 privind cetățenia.....	129
§4. Decretul nr. 125 din 1948 privind cetățenia.....	129
§5. Decretul nr. 33 din 1952 privind cetățenia.....	130
§6. Legea nr. 24 din 1971 privind cetățenia.....	130
Secțiunea a 5-a. Reglementarea juridică a cetățeniei române și principiile aplicabile acesteia	130
§1. Reglementarea juridică a cetățeniei române	130
§2. Principiile cetățeniei române.....	131
Rezumat	133
Bibliografie	134

Capitolul VIII. Condițiile de dobândire, păstrare și pierdere

a cetățeniei române..... 135	135
Obiectivele de învățare ale Capitolului VIII	135
Secțiunea 1. Dobândirea cetățeniei române	135
§1. Naștere	136
§2. Adopție.....	136

§3. Acordare la cerere.....	137
§4. Redobândirea cetățeniei	138
§5. Procedura acordării cetățeniei române.....	139
Secțiunea a 2-a. Pierderea cetățeniei române	141
§1. Retragera cetățeniei române	141
1.1. Procedura retragerii cetățeniei române	141
§2. Aprobarea renunțării la cetățenia română.....	142
2.1. Procedura aprobării renunțării la cetățenia română.....	143
§3. Alte cazuri de pierdere a cetățeniei prevăzute de lege.....	143
3.1. Copilul minor, cetățean român, adoptat de un cetățean străin	143
3.2. Stabilirea filiației copilului găsit pe teritoriul României	143
Secțiunea a 3-a. Dovada cetățeniei române.....	144
Secțiunea a 4-a. Cetățenia de onoare.....	144
Secțiunea a 5-a. Dubla (multipla) cetățenie	144
Secțiunea a 6-a. Corelația dintre cetățenia română și cetățenia Uniunii Europene.....	145
Rezumat	147
Bibliografie	148

Capitolul IX. Drepturile și libertățile fundamentale

Obiectivele de învățare ale Capitolului IX.....	150
Secțiunea 1. Noțiunea de drepturi și libertăți	150
Secțiunea a 2-a. Apariția și evoluția drepturilor.....	152
§1. Primele reglementări în materia drepturilor omului	152
§2. Declarația Universală a Drepturilor Omului.....	153
§3. Sistemul european de protecție a drepturilor omului	154
3.1. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.....	154
3.2. Carta socială europeană.....	154
3.3. Carta de la Paris pentru o nouă Europă	155
§4. Protecția drepturilor omului la nivelul Uniunii Europene.....	156
Secțiunea a 3-a. Promovarea și protejarea drepturilor omului în România.....	157
Secțiunea a 4-a. Definiția juridică a drepturilor fundamentale.....	159
Secțiunea a 5-a. Natura juridică a drepturilor fundamentale.....	159
§1. Concepții cu privire la drepturile fundamentale	159
1.1. Drepturile fundamentale sunt puteri garantate de lege voinței subiectului activ al raportului juridic	159
1.2. Drepturile fundamentale limitează puterile statului	160
§2. Trăsăturile drepturilor fundamentale.....	160
Secțiunea a 6-a. Corelația dintre reglementările interne și cele internaționale în materia drepturilor omului	161
§1. Principiile constituționale în materia drepturilor omului.....	162
§2. Raportul dintre Constituție și tratatele internaționale	163
§3. Raportul dintre legile interne și tratatele internaționale.....	163
Secțiunea a 7-a. Garanții oferite protecției drepturilor fundamentale	164
§1. Curtea Constituțională.....	164
§2. Autoritățile judecătorești	165
§3. Avocatul Poporului.....	165

3.1. Istoric.....	165
3.2. Funcționarea instituției Avocatul Poporului.....	166
3.3. Atribuții	167
3.4. Cine se poate adresa acestei autorități.....	167
3.5. Cum se poate adresa acestei autorități.....	168
3.6. Ombudsmanul European	168
Secțiunea a 8-a. Clasificarea drepturilor	168
§1. Criteriul sferei de manifestare a drepturilor	168
§2. Criteriul importanței drepturilor.....	168
§3. Criteriul titularului dreptului	169
§4. Criteriul implicării statului în protejarea și garantarea drepturilor	169
§5. Criteriul momentului apariției.....	169
§6. Criteriul conținutului drepturilor	170
6.1. Drepturile principii	171
6.2. Inviolabilitățile	171
6.3. Drepturile și libertățile social-economice și culturale	171
6.4. Drepturile exclusiv politice	171
6.5. Drepturile și libertățile social-politice.....	171
6.6. Drepturile garanții	171
Rezumat	172
Bibliografie	172
Capitolul X. Drepturile principii.....	175
Obiectivele de învățare ale Capitolului X	175
Secțiunea 1. Universalitatea.....	175
Secțiunea a 2-a. Neretroactivitatea legii.....	176
Secțiunea a 3-a. Egalitatea	178
Secțiunea a 4-a. Expulzarea	180
Secțiunea a 5-a. Extrădarea	182
Secțiunea a 6-a. Protecția juridică a cetățenilor români în străinătate.....	183
Secțiunea a 7-a. Protecția juridică a cetățenilor străini și a apatrizilor în România.....	184
Secțiunea a 8-a. Ocuparea funcțiilor și a demnităților publice.....	185
Secțiunea a 9-a. Accesul liber la justiție	187
Secțiunea a 10-a. Caracterul de excepție al restrângerii unor drepturi sau libertăți.....	191
Rezumat	193
Bibliografie	194
Capitolul XI. Drepturile inviolabilități	196
Obiectivele de învățare ale Capitolului XI	196
Secțiunea 1. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică	196
Secțiunea a 2-a. Libertatea individuală	199
Secțiunea a 3-a. Dreptul la apărare.....	202
Secțiunea a 4-a. Dreptul la liberă circulație	204
Secțiunea a 5-a. Dreptul la viață intimă, familială și privată.....	206
Secțiunea a 6-a. Inviolabilitatea domiciliului.....	208

Rezumat	211
Bibliografie	211
Capitolul XII. Drepturile și libertățile social-economice și culturale.....	213
Obiectivele de învățare ale Capitolului XII.....	213
Secțiunea 1. Dreptul la învățătură	213
Secțiunea a 2-a. Accesul la cultură.....	216
Secțiunea a 3-a. Dreptul la ocrotirea sănătății.....	218
Secțiunea a 4-a. Dreptul la un mediu sănătos.....	219
Secțiunea a 5-a. Dreptul la muncă și la protecția socială a muncii	220
Secțiunea a 6-a. Dreptul la grevă	224
Secțiunea a 7-a. Dreptul de proprietate privată	225
Secțiunea a 8-a. Libertatea economică	229
Secțiunea a 9-a. Dreptul la moștenire.....	230
Secțiunea a 10-a. Dreptul la un nivel de trai decent.....	231
Secțiunea a 11-a. Dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie.....	233
Secțiunea a 12-a. Protecția copiilor și a tinerilor.....	235
Secțiunea a 13-a. Protecția persoanelor cu handicap	237
Rezumat	239
Bibliografie	239
Capitolul XIII. Drepturile și libertățile social-politice și drepturile garanții	241
Obiectivele de învățare ale Capitolului XIII	241
Secțiunea 1. Libertatea conștiinței	241
Secțiunea a 2-a. Secretul corespondenței	243
Secțiunea a 3-a. Libertatea de exprimare	244
Secțiunea a 4-a. Dreptul la informație.....	247
Secțiunea a 5-a. Libertatea întrunirilor.....	250
Secțiunea a 6-a. Dreptul de asociere	251
§1. Asocierea în partide politice.....	252
§2. Asocierea în asociații și fundații	253
§3. Asocierea în alte forme de asociere (sindicate, patronate etc.).....	254
Secțiunea a 7-a. Dreptul de petiționare	256
Secțiunea a 8-a. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică	257
Secțiunea a 9-a. Drepturile exclusiv politice.....	259
Rezumat	260
Bibliografie	260
Capitolul XIV. Îndatoririle fundamentale ale cetățenilor.....	262
Obiectivele de învățare ale Capitolului XIV	262
Secțiunea 1. Noțiune	262
Secțiunea a 2-a. Definiție	263
Secțiunea a 3-a. Clasificare	263
§1. Îndatoriri fundamentale față de stat.....	263
1.1. Îndatorirea de fidelitate față de țară.....	263
1.2. Îndatorirea de apărare a țării.....	264
1.3. Îndatorirea de a contribui financiar la cheltuielile publice	265

§2. Îndatoriri fundamentale pentru asigurarea conviețuirii pașnice a persoanelor în cadrul unui stat	266
2.1. Îndatorirea de a exercita cu bună-credință drepturile și libertățile	266
Rezumat	268
Bibliografie	268

Capitolul I

Dreptul constituțional – ramură principală a dreptului

Obiectivele de învățare ale Capitolului I

După studiul acestui Capitol de învățare veți reuși:

- să vă însușiți înțelesul noțiunii de „drept”;
- să faceți distincția între noțiunile de „drept subiectiv”, „drept obiectiv”, „drept pozitiv”, „drept natural”;
- să faceți distincția între ramurile dreptului public și ale celui privat;
- să identificați fundamentele dreptului;
- să faceți distincția dintre drept și morală;
- să faceți distincția dintre drept și religie;
- să faceți distincția dintre drept și politică;
- să definiți dreptul constituțional ca ramură a dreptului public;
- să identificați locul dreptului constituțional în sistemul de drept;
- să stabiliți momentul apariției dreptului constituțional ca disciplină de studiu.

Secțiunea 1. Noțiunea de drept

Dreptul este un produs al societății umane.

Noțiunea de *drept* are multiple sensuri. Această noțiune cuprinde un domeniu extrem de vast și greu de caracterizat printr-o singură trăsătură.

Dreptul, fiind caracteristic societății umane, este una din ramurile științei sociale, având o multitudine de raporturi și cu celelalte științe sociale, precum filozofia, religia, istoria, sociologia etc. Dreptul nu este un fenomen de sine stătător. El este într-o continuă evoluție în raport cu dezvoltarea societății în care își produce efectele și cu gradul de civilizație al societății. De aceea, unii sociologi și juriști l-au numit „drept viu” (Eugen Ehrlich). Dreptul nu poate exista decât într-o societate umană bazată pe respectarea unor reguli de conviețuire. El este cel ce justifică și legalizează acțiunea umană în societate. Dreptul este cel ce instituie principiile după care funcționează viața umană în societate, el fiind un produs al societății umane.

Din punct de vedere juridic, dreptul reprezintă ansamblul normelor juridice existente în societate în conformitate cu care se organizează și funcționează o societate. În dreptul roman, Ulpian, încercând să definească dreptul, a legat această noțiune de

noțiunea de *justiție* spunând că „*Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum quique tribuendi. Jurisprudenta est rerum divinarum atque humanarum notitia, justitiae atque injusti scientia*” (Justiția este voința fermă și perpetuă de a da fiecăruia ceea ce este al său. Dreptul este cunoașterea lucrurilor divine și umane, știința a ceea ce este drept și nedrept). Ambele noțiuni, atât cea de *justiție*, cât și cea de *drept* sunt definite prin raportare la morală, spunând că „*Jus est ars boni et aequi*” (Dreptul este știința a ceea ce este bun și echitabil).

După Ulpian, juriștii romani au încercat să dea o definiție mult mai clară ideii de *drept* enumerând elementele constitutive ale dreptului: „*Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum quique tribuere*” (Învățămintele dreptului sunt acestea: a trăi în cinste, a nu vătăma pe altul, a da fiecăruia ceea ce i se cuvine).

Noțiunea de drept este strâns legată de ideea de stat.

Astăzi noțiunea de *drept* are multiple înțelesuri, ea fiind legată mai ales de ideea de *dreptate*, de *echitate*, de *corectitudine*. Tot prin *drept* se înțelege și posibilitatea pe care o oferă norma juridică unei persoane să acționeze într-un anumit fel sau să pretindă o anumită conduită din partea semenilor săi, făcând apel la forța de constrângere a statului în caz de necesitate. Astfel, noțiunea de *drept* se află în strânsă legătură cu ideea de *stat*. **Statul nu poate exista fără drept așa cum nici dreptul nu poate subsista fără stat.**

Dreptul reprezintă totalitatea regulilor ce delimitează sfera de acțiune a fiecărui individ. Dreptul se ocupă, deci, de conduita fiecăruia dintre noi, stabilind că această conduită trebuie să fie în așa fel încât, prin realizarea intereselor noastre particulare să nu afectăm realizarea intereselor celorlalți semeni ai noștri. Dreptul este alcătuit din norme juridice.

Finalitatea dreptului este realizarea armoniei sociale, grație căreia este posibilă viața în colectivitate. Norma de drept caută să facă posibilă conviețuirea socială, astfel încât oamenii să trăiască în armonie socială. Încălcarea unei norme juridice este considerată a fi un fapt dăunător pentru societate și pentru armonia socială. De aceea, norma juridică instituie constrângeri și sancțiuni pentru încălcarea ei. **Așadar, normele juridice conduc activitatea umană, fixează conduita oamenilor și prin acest lucru servesc drept cauză fenomenelor sociale.**

Atunci când legiuitorul consideră că societatea suferă de anumite lipsuri ori defecte, poate lua anumite măsuri de ordin legal prin impunerea pe calea normei juridice a anumitor conduite. Norma juridică are însă un caracter cu totul relativ, deoarece ea poate diferi de la o societate la alta sau de la o perioadă istorică la alta. O normă juridică poate avea un anumit conținut în România și un altul într-o altă țară. De asemenea, o normă juridică, ce este considerată bună în acest moment, va putea fi considerată depășită peste 10 sau 50 de ani. Relativitatea normei juridice este dată de faptul că viața umană este în continuă schimbare, iar nevoile societății se schimbă și ele în raport cu cerințele indivizilor care compun societatea.

Dreptul este alcătuit din norme juridice.

Dreptul este alcătuit din totalitatea normelor juridice prin care sunt delimitate interesele fiecăruia, precum și ale tuturor, sub amenințarea constrângerii, pentru a face posibilă viața socială.

Prin urmare, regula de drept este menită să stabilească delimitarea intereselor fiecăruia de cele ale tuturor în vederea stabilirii unei armonii în cadrul societății umane. Regula de drept caută să stabilească condițiile în care să fie posibilă dezvoltarea individului. Dreptul nu face doar o delimitare a intereselor, ci stabilește, în același timp, și măsuri pentru cei ce încalcă regula de drept. **Constrângerea și sancțiunea** sunt cele două elemente ale regulii de drept.

Norma de drept reglementează raporturile care există între indivizi sau între indivizi și grupuri sociale. Ea este o regulă de conduită umană exterioară individului. Ea nu intervine decât atunci când omul se exteriorizează și intră în contact cu ceilalți semenii ai săi producând acte sau fapte juridice. Norma de drept este necesară pentru menținerea armoniei sociale.

§1. Drept obiectiv. Drept subiectiv

Dreptul poate fi obiectiv sau subiectiv.

Dreptul obiectiv reprezintă totalitatea normelor juridice instituite și sancționate de către stat, norme ce sunt aduse la îndeplinire de bunăvoie de către indivizi sau în caz de nevoie, făcându-se apel la forța de constrângere a statului.

Dreptul subiectiv este definit ca acea posibilitate recunoscută de lege unei persoane (fizice sau juridice) de a face sau nu ceva, de a pretinde altuia să facă sau să nu facă ceva, iar în caz de nevoie de a apela la forța de constrângere a statului în vederea realizării acestei posibilități. Dreptul subiectiv se regăsește în dreptul obiectiv. Sursa dreptului subiectiv este chiar dreptul obiectiv.

Dacă în sistemul juridic românesc, cuvântul „*drept*” poate fi utilizat atât cu sensul de *drept obiectiv*, cât și cu cel de *drept subiectiv*, în alte sisteme juridice, precum cel anglo-saxon, se utilizează termeni diferiți pentru cele două noțiuni: drept obiectiv și drept subiectiv. Dreptul obiectiv este definit prin noțiunea de „*law*”, iar dreptul subiectiv prin noțiunea de „*right*”.

§2. Drept pozitiv. Drept natural

Dreptul poate fi pozitiv sau natural.

Din cele mai vechi timpuri s-a făcut distincția între dreptul pozitiv și dreptul natural. Dacă **dreptul pozitiv** este reprezentat de totalitatea regulilor juridice scrise, existente într-o societate, dreptul natural derivă din natura

lucrurilor și din rațiunea umană. **Dreptul natural** este un ansamblu de reguli și idei directe din care legiuitorul se inspiră în elaborarea dreptului pozitiv. Dreptul natural ține de existența ființei umane. Sunt însă concepții diferite cu privire la existența unui drept natural. În timp ce autori precum Hans Kelsen ori Charles

Eisenmann, adepți ai pozitivismului juridic, contestă dreptul natural spunând că doar jurisprudența reprezintă baza dreptului, alți autori, precum Maurice Hauriou, văd dreptul natural ca un fapt istoric ce iese în evidență în toate marile perioade democratice ale omenirii.

Secțiunea a 2-a. Ramurile de drept

§1. Drept public. Drept privat

Dreptul poate fi public sau privat. Încă din vremea romanilor, se făcea distincție între **dreptul public** și **dreptul privat**. În concepția acestora, dreptul public apăra interesele statului în timp ce dreptul privat apăra interesele indivizilor. Ulpian ne-a lăsat o definiție relativ clară a dreptului public și a celui privat, precizând și criteriul după care putem face distincție între ele. Astfel, dreptul public este cel care se referă la organizarea statului, în timp ce dreptul privat este cel ce se referă la interesele fiecărui individ (*Publicum ius est quod ad statum rei spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem*).

Dreptul public este cel care conține totalitatea principiilor și regulilor juridice aplicabile în raporturile dintre stat și individ, precum și în raporturile dintre state, iar dreptul privat conține totalitatea principiilor și regulilor juridice aplicabile raporturilor dintre indivizi, indiferent dacă aceștia sunt din același stat sau din state diferite.

La rândul lor, cele două diviziuni ale dreptului, public și privat, cunosc fiecare o serie de ramuri. Astfel, din categoria **dreptului public** fac parte: dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul internațional public, dreptul penal, dreptul financiar etc. Din categoria **dreptului privat** fac parte: dreptul civil, dreptul familiei, dreptul internațional privat etc.

§2. Criterii de diferențiere

Criteriile de diferențiere între dreptul public și dreptul privat. În doctrină au fost identificate mai multe criterii de diferențiere între dreptul public și dreptul privat. Așa cum am văzut, Ulpian a utilizat drept criteriu de diferențiere **natura interesului urmărit**. Astfel, dacă normele dreptului urmăresc un interes general, ele fac parte din dreptul public, iar dacă urmăresc un interes particular, fac parte din dreptul privat.

Un alt criteriu de diferențiere între dreptul public și dreptul privat îl reprezintă **scopul urmărit**. Friedrich Karl von Savigny și apoi Rudolf von Ihering consideră că în dreptul public statul este scopul principal, iar individul are un rol secundar, în timp ce în dreptul privat, statul nu este decât un mijloc, în timp ce individul este scopul.

Alți autori au utilizat drept criteriu de diferențiere între dreptul public și dreptul privat **subiectul raporturilor juridice**. Astfel, în dreptul public unul dintre subiectele raporturilor juridice este totdeauna statul sau o autoritate a sa, în timp ce în dreptul privat, de regulă, subiectele raporturilor juridice sunt indivizii.

Toate aceste criterii arată însă o anume insuficiență în delimitarea dreptului public de cel privat. Dintre toate criteriile, o precizie mult mai mare consider că o are criteriul utilizat de Ulpian având în vedere că dreptul public este cel ce se ocupă de interesele generale, de organizarea și funcționarea statului și a instituțiilor sale, în timp ce dreptul privat are în vedere interesele private și modul de realizare a acestor interese private. Chiar și statul poate avea astfel de interese private. De aceea, de multe ori, statul este subiect al raporturilor juridice de drept privat.

Diferențierea dintre dreptul public și cel privat nu trebuie privită ca una foarte rigidă ținând cont că între cele două ramuri de drept există o permanentă întrepătrundere. Sistemul de drept este unul unitar, iar împărțirea ramurilor este făcută, mai degrabă din rațiuni teoretice pentru delimitarea obiectului de studiu al diferitelor discipline juridice.

§3. Importanța delimitării

Importanța delimitării între dreptul public și dreptul privat.

Delimitarea dreptului public de cel privat are o importanță deosebită pentru drept, deoarece în funcție de această delimitare avem și reguli diferite utilizate în ramurile de drept ce fac parte din cele două categorii.

Dacă în dreptul public, totdeauna subiectele raporturilor juridice sunt pe o poziție de subordonare, unul față de celălalt, în dreptul privat, subiectele raporturilor juridice sunt pe poziție de egalitate. În dreptul public, unul din subiectele raporturilor juridice este totdeauna statul sau o autoritate a statului, în timp ce în dreptul privat subiectele raporturilor juridice pot fi atât persoanele fizice (cetățeni, străini sau apatrizi), cât și statul ori statele, sau o autoritate statală. În dreptul public, unde domină ideea de ordine și disciplină, **normele** sunt de regulă **imperative**, în timp ce în dreptul privat, unde domină ideea de contract și negociere, **normele** sunt **supletive**. În dreptul public, de regulă, nu intervine prescripția, în timp ce în dreptul privat, titularii drepturilor pot pierde drepturile lor ca urmare a prescripției. În dreptul public, încălcarea unei norme este sancționată automat de către stat, în timp ce în dreptul privat este nevoie ca individul să facă apel la forța de constrângere a statului pentru a sancționa o încălcare a normei. În dreptul privat, sancționarea unei norme are **efecte inter partes litigantes** (între părțile aflate în litigiu), în timp ce în dreptul public, de regulă, sancționarea unei norme are **efecte erga omnes** (asupra tuturor).